

Un congres.

Nuvelă.

Multe congrese au mai fost de-o bucată de vreme. Ași fi vrut să văd și ieu vre unul, dar n'am putut. Mai zilele trecute înse, am văzut unul fără să vreu.

Nu știu cum se făcu. Intr'o sară mă găsi o foame ne mai pomenită. Iera pe la două ceasuri după miezul nopței. Mă culcasem și totuși a trebuit să mă scol și să plec în oraș după mîncare. Dar, unde să mă duc? Pretutindene întuneric, închis. Am tot mers și ieu în cotro m'au dus ochii, până cînd văzui într'un loc, o zare de lumină; înse nu știu, nici în ce strada nici în ce dispărțire—sănatate. Imi aduc aminte că ieră o casă mare cu niște tărăbe închise din față.

Am intrat în năuntru. Mi-au dat niște carne friptă și m'am pus să mînc.

Un zgomot din apropiere îmi atrase luarea aminte. Mă uitai pe fereastra de lingă mine, înse nu văzui de cît o scară, ce ducea pe din dos la o odaie alătura cu aceea în care ieram. Căutînd înse în dărăpt văzui că o ușă de la acea odaie ieră la spatele mele și chiar stătea deschisă. De acolo venea vuetul.

După vuet am înțeles că ierău mai mulți oameni.

— Dar cine sint aceștia? Intrebăi pe băetul ce mă servea.

— Aeste bîer, tari vațat. Tăti merj cu dicăraț la ghit....

— Cu ce? . . .

— Cu migdalîr . . . .

— Dar ce fac aice?

— Ha?! Eli faș conghires, ca la Berlin.

— Ca la Berlin, gîndii ieu și mă pusei să ascult ce vorbea și ieată ce-am auzit:

..... și așa precum vă spun și precum știți
„și D-voastră lucrurile mergeau dacă nu bine de tot,
„cel puțin bine, dacă nu curgea, măcar picură. Ori cine
„dintre noi n'avea nevoie de cât de puțină chibzuință,
„ca să-și poată asigura un viitoriu și să-și facă un nume
„pe care să-l lase fiilor.

„Puțină chibzuință, zic ȳeră de ajuns. N'aveai de
„cât să cauți un autoriu mai vechiu. de acei cari nu se
„prea cetesc astăzi, îl traduceai, orî pune-ai pe cine-va
„să ți-l traducă în românește și apoi cu o leacă de stă-
„ruință, cu o leacă de spete reușeai să fie aprobat de
„ministru și ȳeată lucrul gata. Ieraî autoriu și nu-ți zicea
„nimene măcar: „negri ți-s ochii”. In urmă n'aveai de cât
„să te silești a-l întroduce în școli. Ei bine. aceasta nu
„ȳera mare lucru. Oamenii sînt buni. sînt îndatoritori,
„mai ales, cînd știi a te purta cu dînșii. Ieu unul vă
„mărturisesc, D-lor și colegi, că în tot de-auna am că-
„utat să măbport ~~binencu~~ cu oamenii, ~~leacă~~ n'am voit să-mi
„stric ȳeu însu-mi interesele mele, Interesul cere cîte
„dată să fii mai dămol, să măgulești, să lingusești chiar...

— Da!—Da!—Da!— Foarte adevărat!

— Dar, ce să faci? Mă știu pe mine. D-lor. și co-
„legi. Pe la toți profesorii am trimes cărți de ale mele,
„unora le-am trimes până și fotografia și treaba mer-
„gea bine. Cărțile mele ȳerau întrebuintate în toate
„școalele. Dar de cînd a resărit în Iași *acea gazetă de*
„*ocaziu și pentru zile negre a acelora cari se hazardază în*
„*toute ca și în cele prezente*. Cărțile mele fură aruncate
„de-arîndul din școli, de și tot au mai ramas unde și
„unde cîte-o inimă caritabilă care le mai dă ospitalita-
„te, precum de ex. chiar în Iași. Directoara scoalei cen-
„trale. Dar cu o rîndunică nu se face primă-vara, D-lor
„și colegi!....

„ȳei bine, *acea gazetă nerușinată și acei paraponi-*
„*siți*, au întreprins să scormolească gunoiul trecutului
„spre a ne otrăvi viitoriul fericit la care ne așteptam.

„Ca niște draci, străbat prin toate unghiurile unde

„se găsesc cărți. Rescolesc pe la toți autorii, numai și
„numai ca să arunce asupra noastră feliurite calomnii;
„ca să ne descrediteze în fața publicului și să șteargă și
„cea din urmă idee bună, ce ar fi putut să-și facă cine-
„va despre noi. Ieu m'am fost asigurat. Am fost luat
„măsurii anume pentru asemenea cazuri. Știți că mai
„la toate cărțile ziceam în prefața: „*acei ce vor găsi*
„*vre o greșală să se adreseze la mine*...—Știeam foarte
„bine că nu-și va lua nimene astă însărcinare. Aceștia
„inse și-au luat-o și fără să țină samă de ceva, strigă
„în contra noastră, dau alarmă în public și fac liste
„și cataloage pe care ne înșiră numele și ne numesc
„plagiatori!

„Plagiatori!!! O! D-lor și colegi... Plagiatori! ?....
„Dar ce crimă iese aceasta? Nu e datoria fie-cărui om
„să-și asigure mijloacele de viață? Și apoi.... câți își
„asigură viața prin alte mijloace mai înjositoare!...
„Fără să ne laudăm, noi toți avem dreptul să ne credem
„că prețuim ceva mai mult; sînt mulți prin alte slujbe
„care nu-s nici cît noi; mulți cari n'au de cît cîte-va
„clase gimnaziale sau patru clase primare și totuși sînt
„în slujbă. Slujesc precum slujim și noi patriei.— Ajută
„și ieși după puterile lor propășirea poporului nostru
„cătrecivilizație.— Ieși bine ce poți să le zici? De ce
„sînt ieși vinovați? Sînt vinovați că nu fac mai mult?
„Nu fac, căci nu pot și ceea ce fac. fac și ieși ca să
„mînince o bucată de pîne. Aceasta o facem și noi. De
„ce nu ne-ar lăsa în pace? Pentru ce atîtea strigăte și
„blăsteme? Pentru ce atîtea calomnii? Zic că sîntem
„plagiatori? dar ce crimă iese aceasta? Ce? Voesc ieși
„să ne apucăm de furat ca Codău?!!.....

„Nu, D-lor și colegi! Departe de noi asemenea
„lucruri! Vom căuta tot de-auna să nu ne însușim
„de cît meritele noastre!....

„Rușine, D lor și colegi, rușine să se arăte cine-va
„ceea-ce nu iese; rușine să-și însușască calitățile care nu
„le au....

— Ruşine! Da, Ruşine! Ruşine....

— Innainte de toate însă, D-lor şi Colegî, trebuie „să căutăm un mijloc, nu numai de a ne răzbuna; dar „a face să înceteze, o dată pentru tot de-auna *acea* „*gazetă*, care ne loveşte în sentimentele cele mai nobi- „le, în interesele noastre morale.....

— Şi Materiale! Materiale! Materiale....

— D-lor, Şi ieu am nişte manuscrise ce mi le rod „soarecii. Nu le pot tipări din cauza acelei gazete.

— Şi ieu.—Şi ieu.—Şi ieu!...

— Da! Inse pe mine, mă costă bani, pentru c'am „plătit unui băet de mi le-a tradus.

— Şi pe mine....

— D-le Preşedinte, cer cuvîntul! Pre stimabile „Domn, şi ieu am nişte manuscrise. De şi sînt tînăr; „dar am lucrat, m'am silit să-mî pun şi ieu obolul pe „altarul patriei.—Innainte încă de a traversa licenţa la „Dijon, am fost preparat nişte manuscrise, din cei mai „savanţi autori. Un capo-d'opera al sagacităţii mele. „Dar fatalitate!! Manuscrisul meu s'a mucezit. Bună- „voinţa ce aşî avea, să luminez masele inculte, iese am- „peşată prin hardieţa acelor jurnalişti cari s'au mocat „şi de Zoologia D-voastră Domnule Preşedinte. Ştiţi „colo, unde vorbiţi cum s'au format păturile primitive „ziceţi: *In această stare de incandescentă, pîmîntul a* „*stat mult timp, pînă ce mai temperîndu-se a permis să cadă* „*asupra-i ploi însoţite de aceleaşi elemente, cari depunîndu-se* „*pre el, prin precipitaţiune, în diverse epoce, r-au* „*marat volumul dînd naştere la straturî concntrice.—A-* „*ceste straturî solidificîndu-se mai tîrziu s'au alterat în* „*mure parte prin erupţiuni vulcanice şi au dat naştere* „*la diferite înălţări de pămînt care s'au numit munţi.*

—Da, D-le şi Coleg. Cu toate aceste, voiû păzi „nestrămutate ideile mele, pentru că sînt conform cu „cele mai nouă teorii şi pentru că numai prin conser- „vare se poată ajunge la progres. Şi tot pentru acest „cuvînt voiû manţinea şi în Zoologie că: „*la păserele*

„granivore canalul digestiv presintă doi saci, cari se află pe prelungirea esofagului : cel dintăiū numit gușă în care adună mai întâiū grăunțele și le moae,—sub aceasta se află un trituratoriiū, care bucăteleşte alimentele, apoi urmează pipota sau stomahul propriu, și voiū mențineă tot ce-am zis, tot deauna. fiind că voiū să fiū constant în ideile și vorbele mele, căci pe unde iese cuvântul, iese și sufletul, D-lor și colegi.

—Ce ziceți D-lor. articolul despre Paserea-muscă, nu iera oare o lucrare interesantă? Și cu toate acestea au atăcat'o!... Ei bine D-lor, aici. tocmai aici sînt mai tare și pot să le arăt. de o manieră matematică. cît sînt de slabi în aprecierile lor. Acel articol, precum știți, iera luat de la Buffon. Ergo. nu pe mine m'au atacat, ci pe Buffon! — Vedeți D-lor impasul în care i-am adus? Innadins n'am voit să spun că acel articol era a lui Buffon. numai ca să-i prind și planul sînt mîndru D-lor, mi-a reușit de minune. Ha! ha! ha!

—Pst. tăcere! s'aude cine-va pe scări. pst!

—Nu-î nimene. tăceți că-î tot de-ai noștri.

E, he! hei! Pine ai finit Tomnule cu iteia Tu-mitale. pine foește a lua parte la tispaterile noastre...

—Ho! ho! mai încet! Auzi cine iera să mă cîrie! Tocmai D-ta te-ai găsit? Mă rog cautăți de treabă și te mărginește. c'apoi o împlinești cu mine; căci pentru unul ca D-ta. care ai copiat pe Prevost Paradol și pentru alți nerușinați. am trebuit să sufăr și ieu... Ce rîzi? Nu-î de rîs. Orî se vede că în D-ta simțul de vrednicie omienească e cu desăvîrșire tocit.—Ieste ade-vărat că *conștiința care ieste o licoare a flăcării spiritului nu ieste de fel limpede și apreciază greu și anevoios*; dar să nu-ți înțelegi, chiar interesul D-tale!...

„Așa de tînăr să te apuci de copiat!! Ce rîzi? N'ai copiat hîrtiea de petică de pe Mandinescu? și D-ta rîzi? Nu-ți aduci aminte de prostiele ce ai spus în discursul de deschidere a facultăței de științi; că nu se știe origina apei? și cîte și mai cîte comedii.

„Ai zis că plantele carnivore nu pot trăi cu carne. Pe
„semne așteptai să înghită bucăți mari cum înghiți D-ta ?!!
„Ai descris larvele de țînțări în loc de efemere. Ai
„zis că nu sînt cunoscute cauzele vulcanilor... Valeu ?
„Nu mai spun că mi-î rușine mie.... ce și D-ta rîzi? și
„D-ta? și D-ta? bine, lasă, că veți rîde mînzește.—Ar
„trebui să vă fie rușine.

— Mă rog!—Mă rog! !....

— Ce mă rog? Vra să zică, vroiți să vă bateți
„joc de mine?

— Ba nu, poftim vorbește, înse numai dacă ai ceva
„mai serios.

— Ce serios? Uite! Ceala iar rîde! Nicî nu m'am
„așteptat... Păcat, păcat! Mi-î scîrbă să vă mai privesc.
„Vă vine a rîde, pe cînd iew plîng; căci nouă ani nu
„sînt nouă zile și cu toate aceste, nouă ani din viața
„mea (fără să mai număr și copilăria), am jertfit nu-
„mai, ca să fac fericit pe acest popor, al căruia fiu sînt,
„și al căruia gemet l'am ascultat. — Nouă ani de zile am
„muncit, am gîndit, am judecat, am cumpănit, am ru-
„megat; căci trebuie să știți că acum iese lucru hotărit
„și cunoscut în toată lumea și în toată Europa și Angliea
„că, omul trebuie să rumege D-lor, și vă mărturisesc
„că iew rumeg și am rumegat *nouă ani de zile*, ca să
„statornicesc odată pentru tot de-auna Ortografia limbei
„Romîne și se arăt față cu *Dire țiuinea Progresului*, ce
„feliu ar trebui să fie limba oamenilor.

„Da! Am rumegat și voiî rumega; căci singurul
„mijloc prin care s'ar putea rîdica poporul nostru iese
„numai o schimbare rădăcinală în limbă și înnăsprirea
„sunetelor moi. Slăbirea sunetelor la noi, arată slăbi-
„rea caracterului, pe cînd tăria caracterului german,
„sporirea energiei și năzuința poporului spre cultură,
„se datorește întăririi de sunete ce se observă la Ger-
„manî.—Iei bine, cu ce m'am ales din această osindă
„de nouă ani, la care m'am supus de bună voie? Cu
„nemic!.... nimene nu mi-au zis nicî hîr. Cu harabale-

„le s'au împărțit *Bene merenti* și *Steaua României* și *Co-*
„*rona României*, dar pe mine m'au trecut cu vederea,
„m'au uitat! Ce, rizi D-le? Si D-ta? Rîdeți, căci vă
„dă mîna. Văd că vii plin pieptul. Ce vă pasă dacă
„alții sufăr! Dacă ași ști că ast-feliu se vor răsplăti tot
„de-a una meritele. m'ași lăsa de a mai lucra. ceea ce
„ași mai putea. D-le Președinte! dar mai fă ordine, nu
„vezi cum rîd? Tacî D-le, orî te pălesc! Iei apoi!! . .
„Rîdeți D-lor? Ha? Sînteți veseli, ha!? Rîdeți înse ietî
„nu pot rîde. Suferința m'a adus la atîta hal. că-mă
„blastem până și ceasul în care am venit pe lume om.
„Mai bine ȳeram un mînz și mă mîncă lupul. Da D-lor,
„da, că mi s'a lungit urechile de atîta așteptat. Ce rizi?
„Pe legea mea, dacă nu-ți sar în cap! Bine vă face
„Contemporanul că vă rade. Aice văd și ieu că are
„dreptate.

—Bine ȳți face și D-tale.

—Ba D-tale, care ȳ'au plăcut să te fălești cu nu-
„mele de mare istoric și ai stîlcit cartea sermanului
„Duruy.

—D-le veniți la ordine. Nu faceți chestiune perso-
„nalică.

—Cum să nu fac? Uite, toți rîd. Rizi D-le care ai
„zis că pămîntul se învîrtește înprejurul soarelui în pu-
„terea atracțiunei; că axa pămîntului se numește pla-
„nul eclipticeî; că solstițiul ȳeste o înclinare a pămîn-
„tului, că vînturile alizee, bat de la nord la resărit;
„granit petrificat și cite și mai cite. Și D-ta rizi? A!..
„Nici nu m'am așteptat de la un om așa de serios și
„cu atîta greutate. Imî pare reu pentru că D-ta ai să te
„superi dacă ȳți voiu aduce aminte că și D-ta ai zis că
„*Seva* din copaci ȳeste un organ; că *nervii* sînt niște
„*sgîrcuri*; că *crierii* sînt un feliu de carne.

—Nu-ți permit D-le!

—Cred! dar vezi că nici eu nu-ți dau slobozenie
„să rizi de mine.

„Nu-ți permit să-mi faci observații, după ce chiar
„D-ta ai spus atâtea.....

— Ce? Ce, mă rog?

— Ce? Dar ce însemnează aceea că: „din carnea ce
„mîncă omul. tot plantă se estrage“?

— Hei! D-le, ce are a face aceasta și cu o chesti-
„une de fizică; căci D-ta nu știi să esplicî curcubeul.
„Ai zis că lumina prin aer se desface în 7 culori.

— Ei și?... ș'apoi! Parcă numai ȳeu, ȳeată și ista
„a zis tot așa.

— Pst. Tacî, nu mă mai scoate și pe mine la iveală.

— Ce să fac? dacă-ȳ așa!...

— Apoi dacă-i așa, iată și ista și ista și ista a zis.

— Ei! Ei! Ei!... Am zis! am!... Bine! am zis și
„noi ce-au zis si alȳii: dar acei din comisiune dacă au
„fost mai căpăținoși de ce nu ne-au spus, să îndreptăm?..

— Zis! N'am zis! — Fugi! — Cară-te! — Tacî! — Lip-
„sești! — Imî pare reu!

— Atîta pagubă! Central University Library Cluj

— Bravo! Iea așa, sfădiți-vă acum, dacă vă place să
„rîdeți. Ce rîzi și D-ta D-le Doctor! Adu-ȳ mai bine
„aminte ce-ai zis, că sîngele neputînd fi oxigenat se co-
„rupe, ș'atunci nasc tifosurile și alte boale molipsitoare.
„Și D-ta D-le viitor Doctor, care curarisești toate bo-
„alele cu aloe bună, chinină bună, agarik, teriac?

— Ha! ha! ha!

— Așa mai rîdeți și de alȳii.

— Nu crede D-le, tot de D-ta rîd; căci nu știu de
unde ai venit aice și ai început a ne înșulta surugie-
este de-a rîndul....

— Cum? V'am înșultat?

— Da! înșultat pe colegii noștri!

— Fugi de aice D-le! Mai bine dute, de-ȳ caută de
„astronomii chinezi și vezi dacă clima Palestinei nu
„s'au mai schimbat din timpurile biblice și până acum.

— Dar tacî D-le! N'am spus ȳeu asemenea dobitocii,
„ȳeată cine a spus.

—Ei și ce? Ș'apoi dacă n'ai spus-o aceasta, ai spus
„altele mai mari.

—Ba n'am spus nimic.

—A ha! Ai dreptate! N'ai spus nimic de la D-ta
„pentru că ai copiat, ai furat numai.

—Ce? Eu numai o bucățică, dar ista a copiat gros,
„și ista și ista și ista, d'apoi ista, d'apoi...

—Ei!—Ei!—Ei!—Ei! Pe semne te-ai molipsit de
„la Domnul? . . .

—Ce molipsit? Adică sînt nebun?

—Dar eu îs nebun?

—Dar ieu îs nebun? pentru c'am zis de cel cu cli-
„ma Palestinei.

—Îeată. acesta a spus de clima Palestinei...

—Vra să zică te legi și de mine? Ce ai D-ta, da-
„că am spus? Lovești în prestigiul de profesor?! Chiar
„îți spun drept, că stima ce aveam către D-ta până a-
„cuma se ținea, numai într'un fir de păr, dar acum s'a
„rupt și acela.

—Atîta pagubă.

—Haide, ha!, veți videa ce veți păți cu Ministrul!
„nu știți cu cine te joci.

—Dar cine iești?

—Ieu? Ieu sînt membru de la Clubul Liberal din
„strada Băncei, de lîngă cofetăria Mihailescu, ieată chi-
„tanța de plata cotizatiei.

—Dă-mi pace D-le! Fugi de aice. Vai de mine!
De acesta nu pot scăpa ca de scai. Bine ți-a făcut „Con-
„temporanul“ și încă mă mier cum de 'și-a pus mintea!!..

Contemporanul? nici nu-mi pasă, fiind că acest
„jurnal iese reu văzut prin toate mahalalele, mai ales
„de cînd a reprodus niște vorbe de ale mele, care pentru
„respectul cătră D-voastră nu le mai spun aice; pentru
„că dă! Acestea-s vorbe care numai între noi barbații,
„putem să le vorbim.

—Ha! ha! ha! Zeu! orî cit îs de năcăjit, îmi vine
„a rîde. Am mai auzit prostii, dar ca'n astă sară....

- Ei D-le, protestăm! Protestăm! Protestăm!.....
—Ce protestați? Ieste adevărat.
Da adevărat! Adevărat!! Adevăr!!....
—Ba minciuni.
—Ba voi spuneți minciuni.
—Minciuni?! Afară!
—Ce afară? Am cuvîntul!
—N'ai cuvîntul! Afară, afară, afară!!... Ce? Ai venit să ne insultți? Afară! Afară! Afară!!....
—Nu voim!..
—Nu voi! Am venit să-mi arăt părerile mele.
—Să ne insultți?
—Nu vă insult. Am dreptate și susțin ceea ce cred, dar cine să amestecă în tărîțe....
—Afară!....
—Cer cuvîntul D-lor!...
—Afară! afară! afară!....
Cer cuvîntul! Valeu! D-lor! Valeu! Cuvîntul!
„Valeu! Președinte! Cuvîntul!....

Aceste vorbe sînt cele de pe urmă ce-am mai putut înțelege.—Mai auzeam din cînd în cînd: valeu! valeu! încet! Ce? vroiați să mă sinucideți, să periclitați foaia intereselor generale? Nu da! stăi! Na! stați D-lor și colegi!.... și în sfîrșit întuneric apoi vuet de palme de pumnă, de bețe, de stecle, bușituri, un hodorog mare pe scări și apoi nemic.

Aceasta îmi aminti următoarea bucată din *Electoralale lui Iacob Negruzzi* :

- „Nu s'ascult' a lui cuvinte: Lehăescu, Patlagică,
„Amîndoi s'au prins de pîepturi; alții vin în ajutor,
„Parte pentru Patlagică, parte pentru profesor.
„Pumnă și ghionturi se preschimbă, se văd bîte rîdicate
„Părți din scaune și mese zbor prin aer aruncate.
„Iear cînd vuetul din sală, a sa culme o atinge,
„Unul plin de perfidie lumînările le stînge,
„Întunerecul se'ntinde, nu se mai cunoaște nime,

„Lehăescu dă'n profesori, Patlagică'n băcălime.
„Dați de tot, copii pe dinșii!... Aleu, valeu, unul plînge
„Mi-a scos dinții; însă altul: vai amar îmi curge sînge,
„Mi-au spart capul profesorii, mi-a rupt șoldul băcălimea
„Înreștată strigă, geme și se vaetă mulțimea.
„Așa'n luptă singeroasă, ajung toți până la scară.
„Și împinși uniți de alții se rostogolesc afară.
„Acum sala-i deșertată.....

„Ochelari, caloși, căciule, mese, scaune zdrobite
„Clopoțel și bețe rupte zac pe scînduri respîndite.“

Iac'asă.

UN RESPUNS LA UN RESPUNS.

Domnule Redactor!—In Nr. 14 al Revistei D-voastre, pe pag. 538, publicați un răspuns la o scrisoare ce vi s'a trimis sub iscălitura Z. Precum veți vedea, reu ați făcut dînd prilej la o discuție pe baza unei scrisori, ce iera menită numai pentru Redacție, dar nu și pentru publicitate. Cel mai înțelept lucru din partea D-voastră ar fi fost să răspundeți prin corespondența Redacției, că epigramele nepublicate găsindu-se fără valoare au fost respinse. Atita am vrut să știu, și vă mărturisesc, la altceva nu m'am așteptat. Acum înse, afară de faptul respingerii epigramelor, știu și alte lucruri, „nume că, pe lingă toată silința ce vă dați, nu puteți fi obiectiv în modul de procedere față cu manuscrisurile și scrisorile ce vi se trimet, și că Dl. X. cine va fi, iese departe de-a se pricepe la discuții temeinice și serioase.

Știți că epigramele din chestie le-ați primit sub iscălitura Z. de-asemenea tot cu Z. a fost iscălită și scrisoarea. Cu autorizația D-voastre înse, Dl. X. află cu cale a ridica puțin vălul, pseudonimului, puind în parenteză: *aliter M. P.* Aceasta nu mi se pare corect. Cînd v'ași fi cerut să puneți numai decît observările mele în foaia ce redactați, s'au cînd ieu însu-mi le-ași fi dat la lumină într'o altă foaie, procedera D-lui X. încuviințată de D-voastră, ar fi motivată până la un punct oare-care, dar așa cum s'a urmat, ieu cred, că până la personalitate, nu-i de cît un pas.

Mai departe Dl. X. află de bine a-și ilustra notițele critice prin amănunțimi secundare, străine obiectului, făcînd concluzia,

că Z. nu cunoaște metoda științifică, *deși profesor de limba română*. Dați-mi voie să talmăcesc preocuparea D-lui X. de profesia lui Z. drept o curată personalitate.

Deci vă rog să lăsăm la o parte asemenea considerații personale; să luăm lucrurile așa cum sînt, să le cercetăm fără nici o preocupare decît aceea a adevărului. Să ne ferim mai ales de-a înlocui probele prin expresii tendențioase, care de cele mai multe ori, aici nu fac altă decît dau pe față partea cea mai urită a subiectivității omului; iar dacă se întimplă să ne aprindem, cetitorii să întrevadă în adîncul sufletului nostru buna credință, sinceritatea și iubirea adevărului.

Avînd în vedere aceste idei povățuitoare, cu voia D-voastră, mă voi încerca să cercetez, întru cît sînt adevărate cele ce susține Dl. X. în răspunsul său.

Dl. X. găsește în epigramele din chestie următoarele soiuri de greșeli:

1. Două greșeli gramaticale.
2. Mai multe greșeli de versificație, și anume de accent.
3. Cîte-va neologisme

1. Iată cuvintele D-lui X. relativ la o greșală gramaticală:
„Apoi *ce* pronume relativ nu se poate întrebuița cu antecedentul nume de ființă.”

Observarea aceasta privește al doilea vers din epigrama publicată: *Driscul sfărșit*:

Te 'nvidiez din suflet, o Driscule poete,
Ce-într'un act scrii drame . . . .

Ca răspuns la părerea D-lui X. las, să vorbească geniul limbei noastre literare prin reprezentanții sei cei mai vrednici:

- „Sînt Român de la Carpați
- „Ș'aduc cinci zeci de bărbați.
- „Ce sunt gata ca și mine
- „De-a muri toți pentru tine.

(Banul Mărăcină de V. Alexandri.)

Dar un sol îndată vorba a luat:

- „Tu ce într'aceasta nație creștină
- „Strălucești ca ziua într'a sa lumină.

(Mircea cel mare și Solii de D. Bolintineanu).

Care strămoși ai lui ziceau și ieri c'o știu
De la un alt strămoș ce nu mai ȳeste viu

(Toporul și pădurea de Gr. Alexandrescu).

Muritor ce vîi aice vieața să-ți mai prelungești.
(Slănicul de Conachi)

Ieată întrebuițarea lui ce și în poezia populară :

„Ieată că se 'nnaintă
Și pe prag se arată
Cel cumnat jurat, hain
Ce veniea de la Măcin.

(Ghimiș, cîntece bătr. din colecț. V. Alexandri.)

Ieată în fine și în poeziile din Contemporanul :

„Un cioban ce nici o dată n'a fost nici s'a gîndit
La beserică să meargă. . . . .

(Nr. 12. Ciobanul la beserică, pag. 456).

De aceste exemple care se pot spori la infinit, se vede lămurit, că afirmarea Dl. X a fost făcută fără o matură chibzuire.

Se vede mai departe că modul meu de argumentare, cînd iese trebuința să argumentez, nu probează lipsă de metodă științifică ; din contra imputarea ce mi-o face Dl. X. să resfrînge asupra sa, căci a spune că relativul ce nu se poate raporta la nume de ființe, înseamnă pentru orî-ce om înțelegătorîu, a face știință pe deasupra realității și a datelor pozitive.

Cugetați acum, Domnule Redactor, că numai fiind că am zis ș'am căutat a susținea pîntr'o scrisoare așa zicînd privată, că dacă epigramele trimise nu vor fi avînd alt merit, cel puțin nu li se poate tăgădui forma corectă, și cu ce asprime și aer pretențios mă întîmpină Dl. X. ! Dar încă dacă ași fi spus un neadevăr ca cel arătat și dovedit mai sus, ce mi-ar fi răspuns ? ! De bună samă m'ar fi onorat c'un avertisment mult mai politicos de cît acela cu care încheie critica sa : *Fiți văro, mai băgătorîu de simă altă dată.* Cu alte cuvinte : „Scrie, cum vreu și cum dictez ție, dar nu cum ție este firea proprie a limbei.“

Într'adevăr, pe de o parte ție este trist a se vede cineva muștrat, fiindcă îndeplinește un lucru cum se cade, pe de altă parte ție este o nespună mîngiere pentru dînsul de a se simți alături cu adevărul și cu cetitorîi iubitorî de adevăr.

Să trecem la a doua greșală gramaticală.

În scrisoarea trimisă D-voastre mi-am exprimat mierarea, văzînd o epigramă publicată sub titlul *Driscul...* în loc de *Driscu*, cum iera în manuscris, și am zis că numele propriu de persoane bărbătești nu se articulează la Nominativ și Acuzativ, adăugînd că dacă totuși găsim asemenea nume articulate și în vremile mai nouă, faptul se poate atribui unei manîi filologice, ce pare că s'a introdus în limba scrisă din Bucovina. Am dat și exemple : Iso-

pescul Arămescul în loc de Isopescu, Arămescu. Decî este clar că am avut în vedere articolul l (lu) al limbei literare, căci îndreptarea ce-ați făcut D-voastră, consistă tocmai în aninarea acestui articol la forma *Driscu*.

Ce răspunde Dl. X. ?

Se ocupă mai mult de natura lui *u* final din asemenea nume. Dar propriu vorbind nu țera acela punctul principal.

Ieste drept, ieste conform cu firea limbei literare de astăzi, de-a admite Iancul, Petrul, Marcul, Alexandrul, Titul, Lupul, Petrovanul, Cernescul etc. în loc de Iancu, Petru, Marcu, etc ?— Ieată punctul în discuție. Ce ieste acel *u*, sau de unde provine și ce valoare are, ieste o a doua întrebare.

Să rămănem pe lingă punctul dintăiū, pe urmă putem să atingem și pe al doilea.

Atît în graiul poporului și al societăței cultivate, cît și în literatură (aici cu foarte puține cazuri excepționale), numele despre cari ieste vorba, apoi fără *l* și anume unele cu *u* final întreg : Codrescu, Lupu, Iancu, Roiu ; altele cu *u* scurt : Vasiliū, Codău, Bădărău ; în fine altele fără nici o nuanță de *u* : Stan, Daniil, Corban, Vrăncean, Nichifor, Constantin.

Din acest fapt, fără discuții și alte probe putem deduce, că spiritul limbei noastre de astăzi nu suferă articularea cu *l* în acest caz.

Nu ieste acesta un fenomen izolat în propășirea limbii, din potrivă ca multe alte fenomene, se supune unei legi așa zicînd organice, anume, că formele cuvintelor au epocele lor de formațiune și de existență, pe urmă de slăbire și de disparițiune. După cum în același timp unele flori se arată vesele și aproape de a se nimici, iar altele îmbobocesc și înfloresc : tot astfel în graiul omenesc unele forme de cuvinte dispar, și altele nouă se ivesc, și limba prin aceasta nu pierde nimic din însușirile sale. Și după cum nu poți să însuflă vieată într'o frunză îngălbenită : tot așa în zădar vei cerca a înviea forme de cuvinte moarte, sau a opri în loc expresii îmbătrinite și nesocotite de spiritul de vieată la limbei.

Cite silinți nu și-au pus unii dintre etimologiști, atît prin teorie cît și prin scrieri literare, pentru a pătrunde de-o scîntee de vieată cadavrul vechiului infinitiv lung ? Și ce s'a ales din strădănuirile lor ? Au risipit degeaba o muncă vrednică de scopuri mai bune. Căci a zice azi : nu pot scriere, am învățat o *cintare*, pare ca un glas surd din noaptea trecutului îngropat, de care cei vii nu vor să asculte.

Ce discuții înfocate și oțerite nu au avut să susție Ciparieniū din preună cu aderințiū lui Pumnu pentru forma *ciune* în loc

de ține și ție, și pentru ce? Pentru că azi să vedem pe *ciune* alungat aproape cu totul, din toate părțile.

Deci lucru hotărît! Sînt curente în mersul limbei pe calea dezvoltării sale, în contra cărora iese zadarnică ori-ce stavilire din partea minții reflexive a omului.

Și în calea unui asemenea curent v'ați pus D-voastră, Domnule Redactor, adăugînd articolul *l* la forma *Driscu*.

Dar Dl. X. se însărcinează a se opune curentului și în teorie, căci iese ce zice: „Cuvinte ca Bolintineanu, Ionescu, sînt adjective articulate cu forma populară, și din neștiință au fost primite în limba literară cu *u* în toc de *ui*, și ieu socot că va trebui să facem ca maniacii din Bucovina . . . .“

Dați-mi voie Domnule Redactor, să-mi exprim părerea mea de rău, că asemenea socotință s'a strecurat în coloanele Contemporanului, cari de altfel pare a fi însuflețit de credințe mai bune, în ce privește limba și cultivarea iei. De altmintrelea socotința Dl. X. pare-a fi numai o vorbă șagalnică. căci ce vedem? Spiritul Revistei D-voastre iese contrar acestei socotințe.

În același număr în care se află *Driscul*, găsim mai multe numere fără articolul *l*: Quintescu, Cernătescu, Petrescu, Nanianu, etc, apoi în Nr. 14. cel cu răspunsul: Suceveanu, Andricu, Păltinescu, Iorgu. Admițînd că Dl. X. va fi făcînd parte din comitetul de Redacție, apoi vă întreb, Domnule Redactor, cum se poate ca D-voastră să continuați acea neștiință primitivă. pe cari Dl. X. o dă drept cauză părăsirii articolului *l*? Vedeți ce lipsă de consecvență! Faceți D-voastră un început, dar un început cu hotărîre și conștiința convinsă, pe urmă se va arăta: iese mai tare uzul limbii de astăzi ori conștiința teoretică despre forme vechi lăsate cu totul în părăsire? Dacă iese vorba să ne jucăm de-a socotințele pe conta limbei viitorul ui, apoi mai curînd se poate susține, că însuși acel *u* final are să dispară unde numai se va putea, căci trebuința logică de-a determina asemenea nume, la dreptul vroind, nu mai iese. Așa de pildă nu mi se pare că oamenii își zic mai bucuros Cămpean, Slatinean, Oltean, Holban, Stoean, Moldovan, etc., de cît cu *u*.

În urma celor espuse, dați-mi voie să mă mir de fraza următoare a D-lui X. : „Faceți parte din școala acelor gramaticari, cari socotesc ridicul și nebunesc ceea ce se zice în alte dialecte românești afară de acela cu care s'aun deprins din copilărie.“

Dar pentru Dumnezeu, D-le X. așa înțelegeți D-voastră discuția? Dar de unde și până unde vă găsiți în drept a pomeni cu un ton așa de disprețuitoriu la adresa mea, de dialecte românești? A zice Andriescu, Iancu, Radu, Cîrnu, Surdu, după cum zice azi și cărturariu și ne cărturariu în tot cuprinsul Daciei, însem-

nează a vorbi într'un dialect cu care iești deprins din copilărie? Dar aveți în fața cetitorilor mai multă ambiție! Gîndiți-vă că sînt și cetitori care judecă și apreciază just, și nu va fi spre lauda D-voastră, dacă vor dobîndi convingerea, că Dv. nu pricepeți ce iera să zică *dialect*.

Destul înse și prea destul acestui acestui punct - Să trecem la al doilea.

După-ce Dl. X. trătează despre *u* din chestie așa zicînd în fugă, se adresează la Z. cu obicinuitul său ton: „Vedeți, Domnu-„le Z. că din iubirea oarbă cătră Dv. v'ați încilcît reu . . . .“

De și discuția asupra lui *u* și nobila aprindere a D-lui X. sînt nemotivate, de vreme ce în scrisoarea mea nu era nici un pasaj care să o provoace, totuși să vedem întru cît se justifică a-cel ton de încredere al D-sale.

Eată fraza în care se oglindește știința și metoda D-lui X.: „Eu cred că numele proprii ca Bolintineanu, Ionescu, Arămescu etc. sînt forme articulate sub forma populară cu *u* întreg în loc de *ul*, cași *ursu* în loc de *ursul* etc.“

Va să zică lui *u* final și întreg din formele populare vîntu, sāracu, altu, unu, cuiu, orbu și din nume: Ionescu, Iancu, Driscu se poate da numele de articol după toate cerințele unei nomenclaturi științifice!

Eu zic că acel *u* într'adevăr determină noțiunile în graiul poporului, după cum le determină *l* în limba scrisă, și totuși științificește vorbind, nu-i articol. Căci să ne înțelegem. Articolul nostru ca și articolul din alte limbi, este prin origina sa un pronume demonstrativ. Franc. *le, la*; ital. *il, lo, la* rom. *l (lu), le, a*, se știe sunt forme provenite din demonstrativul latinesc *ille, illa, illud*. Deci articol numim o formă cât de ciuntită, care determină numele cu condiția înse să fie de proveniența pomenită. Să se știe înse în samă, că aci mă gîndesc numai la art. numit în alte limbi definit, care se pune în limba noastră la urma numelor; despre formele ca *al, a, cel, cea*, numite cînd articoli secundari, cînd improprii, cînd pronume demonstrative, nu mă ocup.

Acum acel *u* iese îel o remășiță dintr'o formă veche de pildă din *lu*, sau *ba*? Dacă iese, atunci e articol după toate regulile unei definiții bune, dacă nu, atunci îl poți numi articol, dar numai în înțeles impropriu, căci îi lipsește o notă esențială, pentru a putea purta cu tot dreptul acest nume.

Am credință tare că nu greșesc susțîind, că acel *u* nu iese o urmă dintr'o formă veche a articolului, ci același *u* care se aude întreg în *ne, ru, cuscu, acru* și jumătățit în *bou, leu, ochiu* etc. Eată în scurt cum a putut să ajungă limba vie a-și determina noțiunile prin *u*: Din moment ce *u* final, unde nu a fost re-

ținut de sunete premergătoare, a dispărut ori s'a scurtat, au ramas formele ca lup(u), lupul(u), bou, boul(u). Dar spiritul limbii *grăite* a mers mai departe: a înlăturat cu timpul și pe *l*, mulțămindu-se a încredința lui *u* ramas ca finală funcția determinării. Deci cînd în graiul viu zicem: *calu* paște, *leu* iese un animal puternic, să nu se crează că noi adaugem *u* la forma *cal* și noi întregim pe *u* din forma *leu*. Procesul stabilirei acestor forme s'a făcut de mult, treptat și pe nesimțite.

Părerea aceasta despre natura lui *u* se poate sprijini și prin alte fenomene analoge.

Pe multe locuri articolul feminin *a* pare a fi dispărut din nume terminate cu *e*, se înțelege în limba grăită. Nu se zice *cartea*, ci *carte* iese scumpă, un feliu de *e*, pe care l'am putea numi deschis și mai apăsător, iese cînd lucrul nu-i determinat carte; cu un *e* închis sau mai slab. Prin urmare deosebirea dintre noțiunea nehotărîtă și dintre cea generică și cunoscută, se exprimă prin deosebirea dintre nuanțele unuia și aceluiași sunet.

Tot astfel pare a fi lucrul și cu determinarea numelor masculine la plural. În scris avem formele lupii, alții, dreptii [ne ar. lupi, alți, drepti]; dar în popor, și în general în vorbire zicem: lupi, alți, drepti, un *i* întreg în opoziție cu *i* scurt din formele nearticulate. Probabil că avem a face și aici cu același fenomen, pe care l-am constatat la formele din singular, adică dintru început: lupi și lupili, pe urmă lupi și lupii (după omiterea lui *l*) în fine lupi și lupi.

După toate aceste iese evident că nume ca Bolintineanu, Ionescu, Arănescu, sunt mai bine explicate, considerându-le drept forme cari au păstrat pe *u* determinantii după apocoparea adevăratului articol. Căci dacă ar fi altfel, cu greu s'ar putea explica vocativele Iancule, boule, calule, Constantinescule, Roiule. Dî. X. ar trebui să zică: Nominativul și Acusativul multor substantive în limba poporului și o samă de nume proprii chiar din limbe scrisă primesc articolul *u*, iese vocativul acelororași nume primește și *u* și *le* sau un soi de articol *ule*. Așa-i, că n'ați avea în cotrô de cit să dați această explicare, D-le X?

Mai zice D. X.: articulate cu *ul*? *Ul* articol? Dacă ne-am pune să formulăm tablouri de declinări pe temeiul acestei afirmări, am avea a arăta următoarele ilustrații:

	Num. masculine cu finala cons.	Num. masc. cu finala <i>u</i> .
N. Ac.	lux-ul, domn-ul	codru-l, leu-l
G. D.	lux-ului, domn-ului	codru-lui, leu-lui
V.	luxu-le, domn-ule	codru-le, leu-le

Cred că sinteți contra unei asemenea declinări hazlii, D-le X.

Dl. X. găsește următoarele greșeli de accent în versurile epigramelor din chestie: Te'nvidiez . . . . Ce într'un act. . . . că'n librării . . . . O Dumnezeu . . . . de comedii . . . . de fèerii... te rëcomand . . . . ce nòrocire . . . ,

Inse pentru ce în silabele notate cu accentul greu sînt greșeli, D-sa nu încearcă a dovedi nici în teorie, nici prin oare-care citații din poeții noștri cei bunți; D-sa presupune, că cetitorul iese lămurit în privința versificației românești, că s'au dat regulile neclintite, știute obștește, în cît n'ar mai fi trebuința de lămuriri. Ieu cred din contra; deci în loc să răspund: acolo nu sînt greșeli de accent, voiu căuta să dau lămuriri trebuincioase.

Alcătuirea versurilor atîrnă în limbile antice de la cantitatea silabelor, pe cînd în limbile moderne atîrnă de la accent. În prosodia greacă și latină, silaba, pentru rostirea căreia se cerea mai mult timp, se numea de natura iese lungă, iar celelalte scurte; inse și o silabă scurtă devenea lungă prin pozițiune. În versificația modernă silaba cu ton mai tare, adecă cu accent se iese de lungă, iar celelalte cu ton mai slab adecă fără accent, de silabe scurte. Dar aice o silabă fără accent devine lungă prin pozițiune, și multe cuvinte unisilabe pot fi luate de silabe lungi sau scurte, după trebuința poetului.

Să cercăm a lămuri acestea prin exemple:

Călă | tor pe-a | lumei | valuri.

Ieste un vers alcătuit din patru picioare trochaice (— ◡). Silabele *lor*, *tu*, *va* sînt lungi pentru accent; silaba *că* iese lungă prin pozițiune, căci ieseată regula ce s'ar putea formulă în această privință: Cînd o silabă accentuată iese precedată sau urmată de două silabe fără accent, atunci cea mai depărtată se poate lua de lungă. Ieată și alte exemple: bucu | rie, apă | rare, întu | nrec, fulge | ră, să | geata 'n vînt. Aceleași silabe lungi prin pozițiune, sînt de natura lor scurte în altfel de picioare ca d. ex. în cele dactilice: o călă | tor, fulgeră, greu întu | nrec, dar bucu | rie, etc.

Ieată exemple din cari se poate aprecia natura multor cuvinte de o silabă: în ce | riuri, mă lea | găn, cu to | țit, pe dru | muri, că'n pa | ce, cu groază;—din contra: pe coperișul, în revăr | satul, ce umi | lință, dar a | cum el a | prinde. Se poate zice dar, că vorbele unisilabe, care exprimă relații numite și vorbe formate ca d. ex. propozițiile, conjuncțiile și pronumele, pot fi lungi cînd se găsesc în același picior cu silabe de natura lor neaccentuate, și scurte cînd se combină cu silabe accentate.

Dl. X. negăsind în epigrame nici o greșală în contra celor explicate până aci, pare că în privința acestora sîntem înțeleși.

Ieu inse merg mai departe și zic: Cuvintele formate de o

silabă pot fi luate drept scurte chiar față cu o silabă neaccentată, lungă prin pozițiune. Greșelele Dl. X. sînt de această natură : te recomand . . . . oh! Du|mnenezu . . . . de co|medi| etc. Asemenea cazuri întălnim foarte des în versurile poezilor noștri, și nu știu să-î mai fi venit cuiva în gînd să le declare de greșeli. Insuși Dl. X. pare a se fi orientat după auzul seu muzical și nu după o normă teoretică, căci în epigrama *Driscul s|ârșit* mai iese o greșală de soiul celor arătate, și n'a observat'o, e în periodul al doilea din versul ultim : *Intră (în bă)—călie. de asemine o alta în Nepr|tuitul pictor* vers. 4 la sfârșit : în i|deal !

Ași înțelege întru cîtva pe D. X. cînd în loc de *te, că'n o de, ce*, ar fi găsit cuvinte așa numite materiale, cum ar fi combinațiile : sfînt Dumnezeu, vechi li|brărir, mic| comedii, de și chiar asemenea alcătuirii de picioare găsim destul de des în cei mai aleși autori. Mai mult încă, găsim picioare, în cari contra teoriilor expuse, silaba accentată iese lipsită de ton, care trece asupra unei silabe neaccentuate ; se înțelege că aceasta se întîmplă mai rar. Așa în „*Lunca din Mircești*“ de Alexandri :

Sus paingînul pe-un frasin urzînd pînza-i diafană,
urzînd,

Jos pe la tulpini la umbră, fluturii flori sburătoare
rii flori,

Fluturul cu planta, riul cu limpedele izvor
cu limpedele,

Chiar nici în privința unor asemenea cazuri n'ar trebui D. X. să se pronunțe cu atîta competență ! De oare-ce în lipsa totală de tractate pentru versificația romîna practică, pe părerile subiective ale D-lui X. o autoritate cu totul necunoscută.

3. D. X. mai citează ca greșală de formă următoarele neologisme : ignorat, gentile, ai fi tradus, epuizat. Ieste adevărat că într'o nuvelă, fabulă, istorie, într'un cuvînt în ori-și-ce fel de stil, în care ironia și satira n'au un rol așa de însemnat, nici o dată n'ași fi întrebuițat acele cuvinte. Dar în epigrame, un felu de compoziții scurte dintre cari cele mai multe cer expresii ironice și de-o batjocoră fină, ieu cred că un neologism poate să aibă un bun efect. Iera lucru ușor să zice nesocotit în loc de *ignorat* ; dar văzînd asemenea nulități, ca *Driscu bunăoară*, tînguindu-se mereu de *ignorare*, am crezut pentru cazul de față mai viu, mai expresiv cuvîntul *ignorat*. Tot așa cu *gentile*. *Ai fi tradus*, am știut din capul locului, că iese, nu cum zice D. X. o întorsătură, ci curat un neologism luat din limba francesă, dar întrebuițîndu-se azi în limba judecătorească, în locul vechei expresii a trage în judecată, a trage dinnaintea legei, l'am întrebuițat, cu atît mai vîrtos că tot hazul epigramei atîrnă de acel cuvînt. În fine ci.

pentru *epuisat*, se poate zice mai întâiu că iese un termen intrat în limba comercială, apoi are avantajul de a ne aduce mai viu aminte de ridicula pretenție a acelor autori mediocri, cari înșirînd pe învălitoarea cărței ce tipăresc o mulțime de opere proprii, pun după fie-care în parentez: *epuisat*. În orice caz e mai bine decît Driscul *sfârșit*, cum s'a îndreptat.

Îeată întimpinările mele la Responsul D-lui X. Lăsînd acum ca Onor. Cëtorii să judece, vă rog, D-le Redactor să primiți mulțamiile mele, pentru că ați dat loc acestui respons în Revista D-voastre.

Z.

EDUCAȚIUNEA FEMEEI.

Educațiunea ce s'a dat până acuma femeii a fost tot o deauna dictată de modă, nici o artă de rațiune, nici o dată nu s'a căutat, dacă educațiunea ce i se dădea, sau ce i se dă, îi va fi folositoare pentru fericirea iei; altele au fost tot deauna scopurile ce le-a urmărit.

Așa d. ex. moda de educațiune care se obișnuia și încă se obișnuiește, ieră următoarea; (vorbim de acele clase în cari se crede că se dă femeii o educațiune): Înainte de toate fata trebuie să știe a se face frumoasă și atrăgătoare, pentru aceasta e de nevoie să știe a jucă, a cîntă, a gîngii franțuzește; ca și cum aceasta ar fi culmea civilizației; ca și cum prostii și nemicuri spuse românește, sau în franțuzește, fie chiar în chinezește, nu ar fi tot prostii!!

De multe ori oamenii incuți îmblînd multe țeri vorbesc cîte va limbii, înse aceasta nu le rîdică de loc gradul de cultură.

Puțin îi va folosi femeii în vieța practică, de va ști a cîntă, „la prière d'un vièrge” (căci fie zis între

noi, puține artiste avem); sau de va răspunde franțuzește la curtenirile sau mai bine gogomăniile DonJuanilor. Nu credeți, că sînt contra învățării limbilor; sînt pentru, dar vreau știința lor întrebuintată la un scop cum se cuvine. La noi ori ce om cult trebuie să știe, dacă nu englezește, nemțește și franțuzește, cel puțin pe aceasta din urmă; pentru a se putea instrui, pentru a se putea ținea în curentul științei, pentru a putea cefi acele cărți fără cunoștința cărora puțin ne deosebim de strămoșii noștri. Căci nu giubeaua sau fracul, ori ștergariul sau pălăria face pe cineva cult. Dar nici voiți zice ca o doamnă din societatea noastră cultă :

*„Că la noi țeranii încep deja a fi culți, fiind că nu
„mai zic buna dimineața, ci bon jour.”*

Mai pe sus de toate se cere ca femeea să știe a se găti la modă; ne vom face o idee până unde a mers această boală de pe următorul fapt. O directoară de internat public zice fetelor: *„Ce? sînteți spălătorese de nu vă puneți brasiera”*. Pentru a trece drept femeie de spirit trebuie să mai știe încă a spune nimicuri de cari se vor entuziasma toți acei, ce au obiceiul să admire ori ce fustă. Cîte o dată se cere încă a fi și gospodină.

Cu această educațiune fata reușește a căpăta un bărbat, care să o ție; în adevăr scopul e ajuns; dar atîta-i totul. Va putea iewa fi fericită, sau nu cu această educațiune? Putea-vă iewa crește copii cum trebuie? Contribui-vă iewa cu o părticică la fericirea acestui mare organism, numit societatea omenească? De toate acestea nici părinții, nici educătorii, nici bărbatul care o iewa, ba nici chiar iewa însăși nu-și bate capul.

Vorbind drept, o asemenea educațiune tîmpește în iewa chiar sentimentele cele mai naturale; acele sentimente pe cari, pentru rușinea naturei omenești, le găsim, de multe ori, mai tari la animale, adecă sentimentele de mamă.

Acuma s'a început a da educațiunei femeii un nou curent, a cărui scop înse e tot același. Acuma se crede

că trebuie de educat femeea după același sistem ca și bărbatul. N'ar fi nemic de zis dacă acesta ar fi bunși folositoriu, dar din nefericire Țel Țeste reu pentru bărbați, cu atit mai reu pentru femeii. Bacalaureatul, Țeată idealul fetei moderne! Cu acest titlu e mai sigură de a vȚnă un bărbat chiabur, sau de a căpătă vr'o citeva sute de franci pe lună; atunei e liberă. liberă în Țntelesul cel mai mirșav al cuvȚntului. Liberă pe acȚiunile Ței; căci ce-Ț pasă? Venit sigur, bărbaȚi se găseșc destui ca să o curtenească și alta nici dorește. Trebuie de mărturisit, cu toată rușinea, că cele mai multe din femeile de moda nouă a educaȚiunei sȚnt în această categorie.

Am fi prea pesimișȚi, dacă am crede că Țntre aceste femeii victime al acestui mod de educaȚie nu se află Țici colea și femeii serioase. femeii în cari bunul simȚ n'a putuȚ fi Țnvins de cătră eurentul educaȚiei. Dar la ce le folosește!

Țeată decȚ fata inteligentă cu diploma la Bacalaureat, și poate și de profesoară în buzunariu, devine mamă. Țeată lucrul cel mai natural la cari nime nu s'a gȚndit, să o pregătească; nu numai atita, dar s'a căutat chiar ca, prin educaȚia ce i-a dat a Țnnăduși chiar și acele sentimente pe cari le gășim la *lupoaică*, *momită* și chiar la *găină* și de cari copilul de le-ar cunoaște, ar fi de sigur gelos.

OrȚ cit ar fi de tocit în o femeie simȚtimentul de mamă, sȚnt sigură, că în momentul, cȚnd și va vedea copilul Țnnădușit de anghină sau de scarlatină, va blăștămă omenirea Țntreagă și mai cu samă pe acei cari au crezut mai folositoriu pentru o femeie a traduce pe Omer sau pe HoraȚiu, de cȚt a cunoaște toate simptomele boalelor de cari copilul Ței poate fi lovit; în contra aceloră cari cred că e de ajuns a pune în cap, ca în o magazie toate nimicurile din istorie, adecă de a ști toate resboaele lui Alexandru, sau ce a mȚncat și cum a dor-

mit *Napoleon* înaintea de *Waterloo* ; și multe altele așa de însemnate pentru acei pedanți, călăii ai tinerimei.

Oare nu ar fi mai folositoriu, dacă prin dezvoltarea naturală a inteligenței, femeea ar putea să cunoască igiena ca cel mai bun igienist, să cunoască simptomele boalelor copiilor, ca cel mai bun doctor ; și poate de multe ori prin aceasta că își va feri copilul de multe boale și prin urmare, își va cruța poate, toate acele dureri morale, acele amintiri triste și grozave cari ne urmăresc ca și umbra și încă și mai sigur, căci ieie nu ne părăsesc nici în întunec, nici în somn ; ieie ne urmăresc ca îngerul cel reu al creștinilor și nu putem gustă plăcere, fără ca un oftat, să ne înădușe glasul, fără ca o strângere de inimă să nu ne apese pieptul. Spuneți-mi ce ne folosesc atunci, de am avea toate diplomele din lume ; de am avea toate cunoștințele pedanților ? E mult mai grozav, dacă știm mult și nu știm întocmai aceea ce-ar fi putut să ne scutească de atâtea nenorociri. Putem zice că sîntem ca niște nebuni, cari se uită în sus de frică de a nu-și lovi capul de stele, dar, nefericire, și-l sparg de vr'un bolovan.

Nu că doar așa fi contra *Cosmografie*, sau a *Matematecei*, ci din contra le socot ca cel mai bun exercițiu de memorie, dar toate cu sistemă nu ca acuma ; și lă-sînd loc ; și altora cari ieu parte mai de aproape la fericirea noastră. Ori cine trebuie să pue ca scop final fericirea nu numai a lui ci a omenirei întregi. Fiind înse că acuma sîntem așa de departe de adevăratul ideal al fericirei, de aceea privim ca o norocire, cînd măcar în-năuntrul nostru, nu avem vre o pată neagră. O desperare mare de multe ori poate să ne dea o energie momentană, dar poate să ne și slăbească până la atîta ca să ne disguste chiar de viață.

Cu atît mai puțin, cochetăria, danțul, luxul ne vor apăra de aceste nenorociri ale vieții.

Cu un cuvînt voi zice că acuma scopul principal iese numai cîștigul, nimănu-i nu-î trece prin cap, că

va veni un timp, cînd ȳel va fi p arinte  i tot aurul din lume de multe ori nu-ȳ va folosi, c t ȳar fi folosit o cunoștință ad ncă a igienei sau a educației. C t despre educația actuală voi  zice  i ȳeu ca *Spencer*: „dacă peste c teva sute de ani ar desgrop  cineva programele noastre, ar zice: acestea ȳerau pentru o societate de călugări, meniți a nu avea copii *). Căci nu s'ar putea închipui o societate de oameni însurați, cari să îngrijește de toate, afară de aceea de a face părinți adevărați.”

E sigur că nu putem avea doctor la fie ce ceas, dar mama fiind mai necontentit cu copilul, poate cunoaște mai bine îndată ce o schimbare să  nșimpl  copilului.

O mamă ar trebui să cunoască cu amănunțime simptomele ori c reii boale; să cunoască igiena, pentru a putea apăra copiii, pe c t e cu putință în societatea de azi, de ori ce boale molipsitoare,  i să-ȳ poată îngrijii pentru a fi robuști, ca să poată să suferi mai cu ușurință ori ce boală. Nu mai amintesc c te cunoștinți trebuesc pentru educația morală

Te  nduioșezi numai g ndind, că acum at t educația fizică, c t  i cea morală a copiilor se face numai de slugi, cari  i ȳele fac parte din membrii eei mai corupți ai societăței.

Copiii mor cu sutele la cei săraci din pricin  mizeriei  i neștiinței, la cei bogați din neîngrijirea  i neștiința mamei. Dar mă mter ȳeu singură, pentru ce mai fac at tea ieremiade că copiii mor cu miele, pare că nu s'ar ști de când lumea, că, *carnea omenească e cea mai ef en !*

Rușine omenirei! Rușine acelor mame, cari  ntr  în societăți pentru „protejarea animalelor”  i nu se îngrijesc a apără mai  ntai  pe copii. Numărul mamelor cari

*) Educația intelectuală fizică  i morală după Herbert Spencer.

și-au pierdut copiii din nefericire e destul de numeros. Și ar fi timpul ca, ȳele cari au gustat această durere să se îngrijască de a lucra pentru a feri pe copiii lor și chiar pe dînsule singure pentru viitoriu. Pentru acest scop ar trebui să se formeze societăți, să strîngă fonduri cu cari să plătească oameni de știință cari să se ocupe numai cu aceasta.

Acuma sîntem în o societate în care banul domnește, știința și învențiunile atîrnă tot de ȳel.

Se pun premii pentru înventarea unui mijloc de a apăra vița în contra filoxerei; se pun premii pentru diferite învențiuni de mecanică cari ar scuti fabricanții de un număr oare cari de brațe! Dar pentru un antidat în contra *tifosului*, în contra *anghinei*, *scarlatinei* mi se pare că nu s'a auzit. Mi se va zice că s'a căutat și se caută, dar fiți siguri, că pe asemenea cale, cum se caută vor trece încă cîteva sute de ani și poate tot nu se va afla. *)

Pasteur a rezolvit problema pe jumătate, dar nime nu vroește a-și da osteneală și a o aplică mai departe.

Cu părere de reu trebuie să învidiem pe boi, căci lor li să dă mai multă îngrijire de cît oamenilor, și au dreptate ȳei produc milioane, pe cînd copiii....

E de mierat că oameni cu avere au fost victime ale acestor boale îngrozitoare, dar nici unul măcar nu s'a gîndit să sacrifice o parte din acele milioane pentru acest scop; se vede că aurul le-au oțelit inima după cum cărbunele oțelește fierul. Toți sînt cuprinși de un fatalism turcesc.

Sofiea Nădejde.

---

*) Dacă localnicii Americani n'ar fi întrebuițat coaja de chină în contra frigurilor, poate această boală ar bintui și acum omenirea.

Părintelui Damaschin.

I.

Damaschin e om al trebei ; .. și de vraf să fi primit
După prînz te du la dînsul, îl găsești atunci acasă.
La ce ceas? ... N'oi ști a-ți spune, ceasul nu-î prea hotărit.
Căci aud că toată ziua, Damaschin ... e după masă !

II

Toată lumea recunoaște că ai duh și multă minte.
„Damaschin e plin de spirit!“ spun prietenii la birt.
Și cînd sara mergi spre casă legănîndu-te păriute.
Somnoros strejeriu-și zice „Dacmaschin ! .. îi plin de spirt !“

III

„E comedie frățică ! .. a dat strechia în lună,
Dăntuește toată noaptea sus pe ceriul parcă-î nebună“
Paloda ne'o spune astăzi ! .. Poate să se miere-un om
Care știe că pe-acolo Damaschin e astronom ? ! ..
Mai dăunăzi cam cin-tise de-și trecuse peste scop
Și pe urmă puse ochiul și privi prin telesscop ....

Inșfacă condeiu'ndată :

„Luna-n ceriul e sbuciumată !“ ...

Bruș. 30 Febr. 1882.

A. C. Cuza.

Botanica D-lui Dr. Brandza.

Ieste știut de orî cine că se află un curs complet
de științele naturale publicat în limba romîna de Dl.
Dr. D. Brandza ; înse ceea ce nu se știe de mulți, ieste
natura acestui curs ! Ce ieste iel ? O prelucrare ? O tra-
ducere ? Orî o lucrare proprie a D-lui Dr. D. Brandza ?
După cum ieste pus titlul, s'ar înțelege că ieste o lu-

crare proprie: căci nici nu spune după cine iese tradus sau prelucrat, nici cel puțin nu zice *prelucrat* de, etc; și zice curat: *Cursu* etc. etc. *redactat* conformu etc. de *Demetriu Brandza*, Doctoru în medicină și Licențiatu în Științele naturale de la Facultatea din Paris, Laureatu etc. Profesor etc. Medicu al Dispăr. a II-a și al Liceului nou etc. etc.

Să cercetăm dacă lucrurile sînt așa cum urmează din modul cum iese pus titlul și anume să ne ocupăm de o cam dată de Botanică.

De la început putem afirmă că mai mult de jumătate din Botanica D-lui Dr. Brandza, adecă despre frunze, muguri, ramuri, flori, fructe etc., iese în multe locuri o curată traducere din *Organografia* d-lui Payer pe aiurea o sucire de fraze și unde și unde oare care urme de *prelucrare*! Despre cealaltă jumătate nu putem spune încă ce iese, dar prin analogie s'ar putea deduce că iese tot ca și jumătatea despre care vorbim mai sus, cu deosebire că va fi după un alt autoriu! — Pentru ca să fim înse cu inima curată, trebuie să amintim că se află într'un loc o notă de abiea zărită a cărei întreg cuprins iese: „*Payer Organographie*“.—Această notă iese pusă la titlul: „*A Flori solitarie*“.—Ce înțeles poate avea această notă laconică în cel mai înalt grad?! Poate oare zice Dl. Brandza că n'a ascuns traducerea, de vreme ce amintește în notă? Nu!—Mai întâiu că nota-î foarte nehotărîtă, nu spune nimic, cel mult putem înțelege din iewa sau să mai cetim în Payer mai pe larg, sau că titlul de *flori solitarie* iese creat de Dl. Payer; dar nici o dată nu va putea zice Dl. Brandza că prin asemenea notă iese scutit de împutarea că a tradus fără să spuie! — Apoi ce-î mai mult, iese că și înainte de această notă și mai departe sub alte titluri, la cari nu sîntem siliți să subînțelegem aceeași notă ceă ce nu ni se spune, găsim traduceri și suciri de fraze! Dl. Brandza pentru a fi corect, sau trebuia să amintească pe copertă că a prelucrat și a tra-

după cutare sau cutare autoriu, sau dacă a ales sistemul *notelor*, trebuia să se exprime mai curat, cam așa: *În ceea ce privește florile, frunzele, etc. etc. în multe locuri am tradus în tocmă sau am mai schimbat bucăți din (numele autorului).*

Acuma ieată câteva probe că afirmările noastre nu sînt fără temei.

ÉLÉMENTS
de
BOTANIQUE

par
I. B. Payer
Membre de l'Institut

Professeur de Botanique à la Faculté des sciences de Paris et à l'École normale supérieure.

Première Partie

Organographie.

Pag. 94. *Inflorescence indéfinie.*

Les fleurs solitaires à inflorescence indéfinie sont „terminales“ ou „axillaires.

Elles sont „terminales“ lorsqu'elles sont placées à l'extrémité d'un rameau feuillé (ex.: „Fabiana africana“).

etc. etc.

CURSU ELEMENTARU

de
Istoria Naturala

pentru usuul Liceului etc,

Redactat

Conformu programei oficiale pentru
ESAMENULU DE BACALAUREATU
de

Demetriu Brandza

Docor în medicină și Licențiatu în Științele naturale de la Facultățile din Paris.

Laureatu alu Facultății de medicină din Paris.

(Medalie de Bronzu 1868—69).

Profesoru de Fiziologia, Zoologia și Botanica la Universitatea de Iași. Membru fondatoriu și profesoru de Științele naturale la Liceulu nou. Medicu secundariu în Ospitalulu Sf. Spiridon. Medicu alu Dispăr. II-a și alu Liceului nou.

Conservatore alu Musului de Istoria naturală din Iași.

Botanica.

Pag. 97 *Inflorescentia nedefinita*

Divisiune si descriptiune.—Flo-rile solitare în inflorescentia nedefinită sunt „terminale“ si „axil-larie.

Se dicu „terminale“, candu sunt asiediate la estremitatea unei ramure frundiöse („Fabiana africana“).

etc. etc.

Pag. 43.

Si l'on fait la même observation sur une tige „d'Alnus glauca“ en constate également:

1° Qu'un fil qui passerait par toutes les feuilles de cette branches décrirait autour d'elle une spirale cylindrique régulière;

2° Qu'en numérotant ces feuilles à partir de l'une quelconque d'entre elles, la feuille n° 4 est sur la même verticale que la feuille n° 1; la feuille n° 5 sur la même verticale que la feuille n° 2 . . . . . en sorte que toutes les feuilles sont situées sur trois lignes verticales qu'on peut tracer sur cette branche;

3° Que ces trois lignes verticales qui comprennent toutes les feuilles sont équidistantes, et par conséquent à $\frac{1}{3}$ de circonférence l'une del'autre. etc.

Enfin si nous répétons les mêmes observations sur une branche gourmande de pecher etc. etc.

duse la „parte“) ați zis „unul“ (corespunzînd cu „un“ din franceza, care se raportă „pétale“) Așă-i cu graba! —)

Pag. 59.

Dacă facemu aceeași observațiune asupra dispozițiunii frunziilor pe o tulpina tenera de Alunu („Alnus glauca“), vomu constată de aseminea: ca frunzidele sunt despuse dupa o linie ideala spirala; cá ciclulu este compus din trei frunzie, fiindu-că a patr'a frunziă se găsește superpusa aceleia de la care amu plecatu, și nu descrie de citu numai o singură învîrtitura de spira pîna ajunge la frunzia imediatu superpusa; și că dispozițiunea frunziilor va fi prin urmare represintate prin fracțiunea $\frac{1}{3}$ care ni arata în același timp departarea frunziilor între dinsele pe axa, care este de trei patrimi de circonferința fiindu ca frunziile sunt depuse pe trei linii s'au seriî verticale ecidistante etc.

In fine, dacă repetamu totu observațiunile acestea pe o tulpina tenera de Persicu etc.

Credem că comparațiile făcute, ajung pentru a dovedi că avem înaintea o traducere, uni locuri cuvînt după cuvînt și aiurea ceva schimbată. — Părerea noastră iese că bine ar fi făcut D-l Brandză să facă cunoscut acest fapt; căci deși pierduți în această mică țară scaldată de Dunărea, tot mai aflăm, din cînd în cînd ce se mai scrie și în alte limbî!

Audax.

Manual de Geografie.

pentru *elevii* și *evelele* clasei II primară *urbană* și cla. III *rurală* din județul Fălciu conform programului actual, de V. Săghinescu, institutor în Huși. Huși. Tipografia P. Asociaților 1879. prețul 75 de bani.

Fără să-î facem complimente putem spune că autorul a reușit a spune în puține cuvinte multe prostii și chiar câteva nebunii.

Pe de o parte nu putem tăgădui că, dacă geografia D-lui Săghinescu n'ar fi introdusă în toate școalele din districtul Fălciu, am putea recomanda asemenea carte pentru a aduce un moment de petrecere oamenilor supărați; dar nenorocirea a vroit ca asemenea carte să fie aprobată de *Onor. Ministeriu respectiv* — prin officia No. 12,906 din Decembrie 1878 — ca carte *didactică*, după auzirea ș'a *consiliului permanent de Instrucțiune publică*.

Pentru noi iese un fapt demonstrat că D-l autoriu ar fi mai la locul seu aiurea unde-va, de cât în postul de profesor și pentru a convinge pe orî cine de dreptatea ce avem vom cită monstruozițiile cele mai corno-rate: Pagina. I. *Globulă nostru pămîntesc numit planet, are forma rotundă ca o portocală: el face parte dintre corpurile cerești (aflate în aer) ---cari se'nvîr'esc foarte iute împrejurul lor și în același timp în jurul soarelui numit stea fixă*. Vra să zică după D-l Săghinescu pămîntul se află, ca și alte corpuri cerești in aer! Judecați de nebunia noastră, noi socoteam că spațiul iese une locuri gol de tot, aiurea plin cu eter și numai în jurul planetelor se află o păturică subțire de aer. După ilustrul autoriu al geografiei aprobate înse tot spațiul ceresc iese plin de aer. Oare să nu fie și în apă corpuri cerești?

La pag. 2 aflăm următoarea frază ciudată «corpurile cerești cari apar și dispar curînd — se numesc «*meteore*; acestea sînt: ploaea, fulgerul, curcubeul, zăpada

„(sau ninsoarea), stelele căzătoare, aurora, etc“ — Halal!!! Ploaea iese un corp ceresc și fulgerul de asemenea. Se vede de sigur că D-l autoriu nu știe ce iese corp de vreme ce ne recomandă pe fulger sub acest nume.

Despre *orizont*, are D-l autoriu niște idei foarte caraghioaze, în adevăr la pagina 3 ne spune: „*orizont* numim cuprinsul ceriului, care în ori ce punct ne-am afla (pe pământ) reprezintă o boltă ale cărei margini ni se pare că ating de pământ, și că de dînsa stau acățate: soarele, luna și stelele.“

Rugăm pe D-l autoriu să vie la Iași și la București și să ție conferințe publice ca să ne învețe și pe noi că *orizont* și *bolta ceriului* iese tot una. Noi, nenorociții, credeam că *orizontul iese un plan perpendicular pe verticala locului*. D-sa crede că *orizontul iese bolta ceriului*. Să-i fie de bine!!

Despre pământ ne spune: „*Pământul — avînd forma rotundă, iese turtit puțin la capete către nord și sud; aceste turtituri ale pământului se numesc: polul nordic*“ etc. Și pentru a nu ne lăsa vre o îndoială despre figura pământului ne dăruiește cu două figuri, din cari se vede limpede că autoriul a luat în serios că pământul are figura unui măr, căci vedem la amîndoi poli niște scobituri. Dacă ar fi cu puțință vom cercă a face în acest număr o reproducere a uneia din figurile din Geografia D-lui autoriu. Ne vorbește despre capetele pământului. — Păcat înse că nu ne spune cîte capete au corpurile rotunde. Pe aice pe la noi am auzit vorbindu-se de capătul osiei, de capătul bățului; dar de capătul mingei, ori de capătul portocalei, nici o dată. — Meșter mai iese D-l autoriu! Nenorociții muritorii socoteau că dacă pe hărți se făceau polurile albe, aceasta însemnă, că locurile acele nu ierau cunoscute, după D-l Săghinescu înse, polurile sînt niște cufundături!! Halal de meșter! Tot la pag. 3 zice: *prin ambi poli trece linia numită axa pământului, despărțindu-l în emisfercostică și în emisfera vestică* Adecă să fie știut că o linie dreaptă des-

parte o sferă în două emisfere! Ați gândit vre o dată D-lor cetitori, că asemenea isprăvi se pot face de o linie dreaptă?!

La pag. 10 aflăm, că „teritoriul districtului Fălciu are forma unei linii mixte” Ale dracului teritoriū mai sînt pe la Fălciu, teritoriū în formă de liniū cred, că numai în Romîniea se găsesc! D-l Saghinescu ar trebui curat de linio-manie.

Bine a zis cine a zis, că cum și-o face omul, nici dracul nu i o face, cine l'a pus tocmai pe D-l Saghinescu să scrie o geografie, pentru a ne dovedi că nu știe nici sistemul metric. În adevăr vedem că D-sa ieste convins, că Chilometrul pătrat are 1000 de metri patrați, pe la noi pe malurile poetice ale Bahuiului și ale Căcainei se credea, că chilometrul pătrat are 1,000,000 demetri pătrați!! Nu se poate zice s'a făcut o greșală de tipariu, căci se află această greșală repetată de două ori. Vă întreb acuma, unde se fie locul D-lui Săghinescu la școală ca profesor, ori ca elev?

Nici acuma ca nici altă dată oamenii de la „Contemporanul” nu cred folositoriū a atinge chestiea lipsei de metoda în această geografie. Ce să mai vorbim despre metodă, cînd ieste vorba de cunoștinți în sine? Mai mult D-l Saghinescu se pronunță în prefață contra metodei naturale și laudă metoda contrară!

În sfîrșit cu toate că D-l Săghinescu laudă pe d-l Alexandri, prin cuvintele: *fermecă'oriul apostol al literaturii Romîne — al limbei și națiunei noastre — ai (?!!!) Romînilor*, — cu toate că cartea ieste aprobată de vestitul Ministru cu ascultarea consiliului permanent; cu toate că făgăduște elevilor și elevelor *gratis* harta districtului Fălciu și a orașului Huși, totuși credem, că d-l Săghinescu își legă mai bine o piatră de moară și se aruncă în talazurile mării de cît să dea naștere la o asemenea carte nesocotită, ca să nu zic mai mult. În sfîrșit sfătuim pe toți profesoriū rurali și urbani din districtul Fălciu să arunce de parte din școli cartea d-lui autoriū

și să procedeze cu copiii ca moșnegii din sat, cînd istorisesc ce lucruri sînt mai de parte de hotarile satului, ce obiceiuri și ce felii de oameni trăesc mai de parte etc.

Rugăm pe toți d-nii profesorii sătești mai ales, să ne trimeată geografi ale altor județe, să vedem ce comedii se mai cuprind : și să rădicăm un monument autorilor și miniștrilor cari le-au aprobat.

Th. D. Speranță.

Cîteva considerații asupra tipurilor omenești.

(Urmare)

După cum în Zoologie și Botanică în general, *clasificațiunea naturală* are mult mai mare însemnătate și folos de cît aceea numită *artificială*, așa și în privința tipurilor omenești, în special, trebuie să ne silim a urmări regulele temeinice ale celui dintăiu soiă de grupare.

A face o clasificație naturală însemnează a ne servi pe cît se poate, de totalitatea caracterelor corpurilor cu gruparea căroră ne ocupăm și a considera aceste caractere mai mult după însemnătatea lor, de cît după număr. Așa d. es. *balena* prin multe caractere de mică însemnătate se apropie de pești, precum : prin forma corpului, prin traiul în apă, prin membrele prefăcute în înotătoare, prin înotătoarea de la coadă (deși aședată nu tocmai ca la pești); etc, așa în cît oamenii cari nu se ocupă cu stiințele o și socot între pești ; înse cîte-va caractere însemnate precum : modul de înmulțire, felii aparatelor de nutrire, etc. sînt de ajuns pentru a ne convinge că *balena* iese un *mamifer*.

Vroind a aplică acest mod de grupare și la tipurile omenești, chiar prin aceasta arătăm, cît de multe cercetări sînt de făcut. În adevăr, am zis că în clasificația naturală trebuie să ne servim pre cît se poate de totalitatea caracterelor și încă trebuie să le cunoștem așa de bine, ca să le putem socoti mai mult după însemnătatea de cît după număr! — Numai urmînd regulele clasificațiunei naturale vom fi scutiți de a cădea în greșelele antropologistilor vechi, cari împărțau oamenii: unii ținînd sama numai de culoare, alții de forma nasului, etc. Cu toate acestea sînt cazuri; cînd un caracter de mică însemnătate, poate fi luat ca punct de plecare pentru o clasificație; aceasta înse numai atunî, cînd

caracterul puțin însemnat prin sine, corespunde altor caractere de mare însemnătate, d. ex. dacă niște animale s'ar asemăna sau deosebi printr'o mulțime de caractere însemnate și pe lângă acestea s'ar afla și un caracter mai puțin însemnat înse stabil și corespunzând asemănarilor sau deosebirelor, putem să-l luăm pe acest caracter ca punct de plecare: pentru clasificățiune, dacă el va fi mai ușor de observat și de ținut minte; în tot de a una înse va trebui să avem în vedere că acest caracter nu are însemnătate prin sine, ci se iea mai mult ca un semn care amintește caractere mai însemnate. — Mai departe vom avea ocazie să observăm și la gruparea tipurilor omenești așa felii de caractere.

După ce am văzut în general cum trebuie de urmat în gruparea tipurilor omenești, să vedem în câte privinți trebuie cercetate caracterele:

I. — Cercetarea organelor în privința formei, mărimii și greutatei lor față cu greutatea trupului, face cunoscute niște caractere foarte însemnate, precum: forma craniului și a feței, forma firelor de păr și modul lor de așezare pe pielea capului, forma oaselor și relația ce iese între mărimile lor, mărimea mușchilor în raport unii către alții, circumvoluțiunile crierilor și forma nervilor precum și alte lucruri privitoare la sistemul nervos, colorarea pielii și mirosul ce-l produce, statura, puterea musculară în diferite felii etc, etc.

Pentru unele din aceste caractere, adecă pentru acelea cari până acuma au fost mai mult întrebuițate, antropologii au ales niște termenii tehnici.

Craniurile la care lungimea de la frunte până la ceafă iese mai mare de cât lățimea, se numesc *dolihocefale*; acelea care sînt mai scurte (de la frunte înspre ceafă) de cât late, se numesc *brachicefale*; în fine craniurile aproape rotunde, adecă acelea la care lungimea iese aproape tot una cu lățimea, se numesc *mesocefale* sau *mesoticefale*, adecă mijlocii între cele *dolihocefale* și cele *brachicefale*.

După așezarea fălcilor oamenilor se împart în două grupe: unii numiți *prognati* au oasele maxilare scoase înainte (în formă de bot de animal) și dinții incisivi așezați oblic; iar alții numiți *ortognati* au maxilarele foarte puțin scoase înainte și dinții incisivi așezați aproape vertical.

După forma părului iarăși avem două felii de oameni: unii cu părul lînos numiți *ulotrihi*; iar alții cu părul ne lînos numiți *lisotrihi*. — Un fir de păr lînos tăiet de a curmezișul are la capăt forma unei elipse, ceea ce dovedește că iese lățit; pe cînd un fir de păr ne lînos tăiet de a curmezișul, are la capăt forma unui cerc, ceea ce dovedește că firul iese cilindric adecă ne lățit.

Vom vedea mai departe cum aceste caractere sunt întrebuințate.

II. — *Caracterele luate de pe modul de vorbire* — Insemnătatea acestor caractere iese de la sine înțeleasă; căci mai întâiu putem zice în general că omul exprimând prin vorbă ceea ce cugetă și simțește, trebuie să fie o legătură între modul de cugetare și simțire și între modul de vorbire, așa în cât acei ce vorbesc în același chip arată că se cam aseamănă în privința cugetării și a simțirei, adică sînt mai apropieți unii de alții; apoi dacă ținem samă de modul cum s'au format limbele (după ideile celor mai însemnați limbiști) imitînd strigătele șefilor în diferite împrejurări, etc. Ieste natural să zicem că acei cari vorbesc în același chip se aseamănă mai bine între ieși, sau ținînd samă de restricțiunile ce vom vedea mai departe că trebuie să facem, putem zice cel puțin că acei cari vorbesc în același chip au un element comun.

III. — Pe lîngă caracterele de mai sus, o mulțime de alte conștiinți aduc multă lumină în gruparea tipurilor omenești, așa sînt *obiceiurile populare, istoria, tradițiunile, monumentele, instrumentele, scheletele omenești găsite în pămînt în discrite locuri, etc.*

După ce am arătat aceste grupe de caractere, trebuie să spunem că până acuma nu toate au fost întrebuințate la gruparea tipurilor omenești și dacă am zis că toate trebuie cercetate, cît se poate mai complet, asta mai mult pentru a se strînge material pe viitoriu pentru o clasificare pe cît se va putea mai naturală.

Să revenim acuma mai în special asupra modului și asupra valorii cîtor-va din caracterele de mai sus.

(Va urmă)

W.

Paripul Țiganului.

(anecdotă populară)

Avea dada ca toți țigani,
 Ca lingurarii, ca lăcătarii,
 Ca corturarii, ca căldărarii,
 Ca lopătarii și ca ciurarii
 Ca toți țiganii,
 Avea, avea . . . oare ce avea?
 Avea pe dracu să-l iea,
 Avea un țipar, un armăsariu,
 Mare, voinic, ca un husariu,
 Sprinten la mers, ager la curs,
 Cu părul mîndru, cu urechi în sus,

Cu coama mare, lungă și creață
Ca chica dadei hai de mătasă;
Cu coadă lungă până'n copite
Și cu potcoavele țintuite;
Și vai, fu mîndru, acel cal roib,
De trei pecioare fu pântănog,
Și o steluță, stea mîndră 'n frunte
Ca și căpriorii din munte
Avea paripul. Și punea dada
Punea pre el șaua cea moale
Șaua de piele și preste foale.
Il incingea c'o chingă lătă,
Să nu-i vază pielea vătămată
La cap căpăstru, frîu de curele
Tot țintuit cu arămele
    Și zurgălăi
    Și clopoțai
Și cîte podoabe numai vedea
Toate pe parip le pune:
    La șea scărițe din fier lucrate
Cari șelipiau de pe departe,
Și aninate numa'n curele
Punea dăduca cu desmierdare.
Apoi sus dada cînd se punea,
Ca cioara, ca corbul, fugea, fugea,
Preste hotare, de la bordei
Ca să se mire ai lui puradei.
    Și ear venea, și ear mergea,
    Multa voiea buna făcea.
    Și apoi dada de bucuriă
    Și de mîndriă se fudulea
    Ilă țeselă, il periea, il sărută
    Și fin, otavă, ovăs ii dá.

Dar vîzînd dada că e prea scump
Nutrețul ce-l dà la calul murg,
Și-a pus în gînd să fac'o probă
(Dar asta n'o pot zice c'o vorbă)
El îș gîndește: cum din minz mic,
Am știut crește frumos parip,
Și din spărios precum țeră
Il dedai la toate, . . . dar d'or putea
Să-l mai învăt un meșteșug
Că doară știu că nu trage'n jug.

Să-l învăț, hm! zeu e cam greu,
Dar apoi cu minte m'am născut ieu!

Dada se pune, nu dă mîncare
Nimic, nimic, nici adăpare
L'a lui parip . . . ci la pociumb
Leagă pre bietul roibul porumb.
O zi tot rabdă, și alta vine . . .
Dada privește în pare bine
Că ne mîncat și ne băut
Paripul două zile a stătut;
Și-și zice-n sine: eu socotesc
Că cu proba o isbutesc . . .
Mai vine o zi — și asta trece,
Cînd vine alta — paripul rece
Zace lungit lingă bordei
Ocolit de a dade puradei.

Dada cu minte, vezi, om mintos,
Stînd linga el: vezi paripos,
Te puse dracul și ai crăpat
Chiar cînd la modă te-am fost dedat!

Sub Detunata Ardealu — 1882.

Ion Pop Betejanul
Învățătoriu

Educațiunea intelectuală fizică și morală după H. Spencer.

Urmare.

Această geometrie empirică care îmfațoșază un șir nesfîrșit de probleme, trebuie să fie urmată neîntrerupt anii întregi împreună cu alte studii cari pot fi însoțite de esplicări concrete. După ce copiii cunosc cubul, octaedrul, deosebitele felii de piramide și de prizme, trebuie să trecem la corpurile regulate mai complexe dodecaedrul (cu 12 fețe, icosaedrul (cu 20 de fețe, pe cari iese greu ale face cubățelele de carton. Aice are inteligența unde se aplică și exercită, de acoale se va trece la corpurile regulate, modificate așa cum le prezintă corpurile cristalizate. Imitînd aceste forme nuse va pierde ocazia de a face cunoscute copiilor cite va fapte însemnate din mineralogie. ¹⁾

1) **Nota.** Acei care doresc un călăuz pentru a aplică acest sistem de educație îl vor afla în cărțica intitulată: *Geometria inventată*, publicată de I și C. Mozler. Pater Noster Row London.

După ce s'a deprins elevul bine cu exercițiul de acest feliu, geometria rațională, (care la noi se face de la început, fără nici un fel de exercițiu premergătoare, cari să dureze cu anii) nu va mai fi greu de înțeles. Deprinzându-se a observa relațiunile de formă și de cantitate, după ce a văzut că unele rezultate au loc numai de cît, cînd sînt date niște anumite elemente, nu va vedea în demonstrațiile lui Euclid, de cît o complectare care lipsea problemelor cu cari iese deprins. Facultățile lui bine disciplinate înțeleg cu ușurință teoremele și le înțelege valoarea. Afară de aceasta simțește plăcere, cînd vede că une ori a aflat singur metoda cea bună. Astfeliu acest studiu, așa de sec și de urît de elevi cari n'au fost pregătiți, iese plăcut pentru dînsul. Trebuie să mai adăugim, că se apropie momentul cînd mintea lui va fi în stare a afla demonstrații originale și acest exercițiu iese cel mai folositoriu pentru dezvoltarea facultăților de reflecțiune. Teoreme, ca cele care urmează după cărțile lui Euclide, de d-nii Chambers, va putea să le demonstreze singur; și cînd le va demonstra își va exercita nu numai facultățile intelectuale ci și cele morale.

Cele spuse pînă aici trebuie privite numai ca exemple de metoda de educație întemeiată pe principiile generale spuse de noi. Credem că această educație îndeplinește toate condițiile cerute: ca educația să fie o reproducere în scurt a civilizației; 2° să fie pe îtu cu puțință spontanee; 3° să fie însoțită de plăcere. Toate acestea caractere ale educației propuse de noi dovedesc că metoda îi bună. Luați în băgare de seamă că metoda noastră nu-i de cît produsul logic al tuturor progreselor nouă — adevărat iese primirea complectă a sistemului naturii.

Ma adăugim cîte-va cuvinte pentru a întări și mai mult înaintea cetitorilor cele două principii generale, care sînt tot o dată și cele mai însemnate și mai nebagate în seamă: *întăiu*, că, din leagăn pînă la vîrsta coaptă, mijlocul de educație să fie spontanee și tot spontanee să rămie și pe urmă, *al doilea* — și acest principiu luminează pe cel dintăiu — că activitatea minții să fie însoțită de plăceri. Dacă înaintarea de la simplu la compus, de la nehotărit la hotărit, de la concret la abstract, iese un adevăr psihologic, plăcerea va trebui numai de cît să întovărășască acțiunile așezate în acest șir. Cel dintăiu principiu cuprinde generalizațiunile și *întăiu* educației; al doilea înse cuprinde *arta*, meșteșugul de a educa. Căci de sigur, dacă treptele cursului nostru de studii sînt așezate ca să poate copilul să le urce cu puțin ajutoriu sau fără de ajutoriu, cauza nu poate fi de cît că corespund cu deosebitele faze ale evoluției minții; și de sigur încă, dacă trecerea de la o treaptă la alta îi iese plăcută, cauza nu poate fi de cît că această trecere cere exercitarea regulată a facultăților.

Dar, a face din educație un mijloc de a ușură dezvoltarea firească a spiritului, are și altă însemnătate și mai mare de cât statornicirea unui curs de studii. Mai întâiu asigurăm astfel tăria și trăinicia întipăririlor, lucru care nu se face nici o dată după metodele obișnuite. Ori ce cunoștință căpătată de elev prin munca sa chiar, ori ce problemă deslegată de dînsul, fără de ajutoriū strein, se face prin dreptul de cucerire lucrul lui cu mult mai mult de cum s'ar întîmpla altfeliū. Lucrarea minței pricinuită pentru a ajunge la vre un succes, concentrarea gîndirei trebuitoare, ațîțarea triumfului, toate întipăresc mai adînc faptele în mințe de cât cetirea sau auzirea. Chiar dacă n'a reușit, întărirea facultăților fixază amintirile, după ce îi dăm noi deslegarea, mai bine de cât toate explicările, chiar repetate de sute de ori. Nu uitați că această metodă de a instrui aduce numai de cât organizarea cunoștinților căpătate. Ieste în firea faptelor. și a închierilor de a fi mijlocul de a deslegă alte întrebări. Deslegarea problemei de ieri ajută pe elev a deslegă pe cea de azi. In acest chip cunoștința căpătată ajută gîndirei în general. Nu-î numai ca scrisă pe filele unei cărți năuntrice, cum se întîmplă cînd învățăm pe de rost. Nu treceți de asemenea cu vederea de ce ajutoriu iese această muncă neatîrnată, de la sine purcezătoare, pentru dezvoltarea noastră morală. Curajul de a atacă greutățile, concentrarea răbdătoare a luării a mințe, statornicia în nereușită, sînt dispoziții speciale trebuitoare în viață ; și tocmai pe acestea le dezvoltă sistemul, care silește spiritul să-și cîștige hrana intelectuală. Că metoda aceasta iese practică pot garanta pe experiența mea personală, căci așa am învățat perspectiva. (Nu traducătoriul sau prescurtătoriul, ci Spencer). Și toți profesorii însemnați au tins în această direcție. Dovadă Felleberg care zice: „activitatea slobodă și individuală a elevului iese de mult mare însemnătate de cât silința oficială a acelor cari se apucă de instruit“. Horațiu Man, cînd arată părerea că „din nenorocire educația la noi constă mai mult în a zice, a spune copiilor lucrurile de cât a-i exercită ;“ și M. Marcel, care zice, „ceea ce elevul descopere prin lucrarea gîndirei sale se știe mult mai bine „de cât ceea ce l'am făcut să învețe din spuse“.

(va urmă).

I. Nădejde.

C O R E S P O N D E N Ț Ă .

DI. G. C. V.—Nenorocirea a voit că prietenul D.v. să scrie în același caet și poezia lui Depărățanu și să pună pe copertă *Catină*. Adevărat așa țera în manuscript înse nu s'a putut ceti. In Nr. viitorū se va publică scrisoarea D.v.